

Johann Heinrich Lambert

Narozen: 26. srpna 1728, Mülhausen, Alsasko, dnešní Francie.

Zemřel: 25. září 1777, Berlín, Německo.

Narodil se na německo-francouzském pomezí v alsaském městečku Mülhausen na území dnešní Francie. U svého otce se vyučil krejčím, ale touha po vzdělání jej přivedla k zaměstnání v kanceláři městského písaře a k usilovnému studiu knih. V 17 letech odešel do Basileje, kde získal místo u advokáta Iselina. Při této práci měl dostatek času k dalšímu studiu. Později pečoval v Churu u hraběte von Salise o výchovu hraběcího vnuka a dalších dvou dětí. V průběhu těchto osmi let ukončil také své vzdělání. Se svými svěřenci podnikl několik cest po Evropě, které vedly do Göttingenu, Utrechtu, Haagu a nakonec do Paříže, kde se poznal s matematikem a filozofem Jeanem Baptistem Le Rond d'Alembertem. Byl velmi pracovitý a napsal 21 objemných samostatných děl, které svědčí o jeho polyhistorických zájmech. Pro muže jeho původu byla ovšem cesta k vrcholům vědy a k uznání evropskými akademii věd nanejvýš obtížná a uskutečnitelná jedině díky spojení grandiózní pílě a talentu, projevujícího se trvalou záplavou publikovaných prací mimořádného významu, stejně jako ustavičnou žíznivou touhou po poznání nového, překonávající i tu tísnivou skutečnost, že ve všem byl vlastně jen samoukem. Zemřel v Berlíně, zde byl řádným členem Akademie, dva roky po onemocnění tuberkulózou.

V roce 1759 vydává dílo „Die freye Perspektive“, kde čerpá z dřívějších pokusů o vědecké zpracování perspektivy a připravuje základy deskriptivní geometrie. O rok později studuje různé metody stanovení přesných fotometrických jednotek. Lambert v této době studoval také teorii pravděpodobnosti a věnoval se studiu světla (1760 – „Photometria“). Stal se tak zakladatelem fotometrie. K uctění jeho zásluh v této oblasti nesla jedna z někdejších jednotek světelného jasu pojmenování „Lambert“.

Do roku 1763 žil v Ausburgu a udržoval kontakty s nově založenou mnichovskou Akademií. V tomto období se mu podařilo dokázat, že číslo π je iracionální. Zde též vydal výsledky svých astronomických zkoumání: „O vlastnostech pohybu komet“ a „Kosmologické listy o uspořádání vesmíru“.

Po odchodu do Lipska vydává dvojsvazkové filozofické dílo „Nový organon aneb myšlenky o zkoumání a opisování pravdy a její odlišení od omylu a zdání“ (1764). Shrnuje v něm úvahy o logické stavbě poznávání, pravidlech myšlení a metodách vědeckých důkazů, rozvíjí myšlenky symbolického jazyka s cílem omezit nejednoznačnost pojmů.

V roce 1765 se stal řádným členem berlínské Akademie. V roce 1766 Lambert publikoval dílo „Theorie der Parallellinien“, které se věnovalo studiu rovnoběžek. Z berlínského období pochází jeho čtyřsvazkové dílo „Příspěvky k užívání matematiky“, dokončené roku 1772. Prokazuje v něm nutnost aplikovat matematiku v přírodovědě i technice. V roce 1779 byla v Berlíně vydaná Lambertova práce „Pyrometrie“ – pojednání o teple popisující jeho pokusy. Až z jeho pozůstalosti publikuje 1786 Bernoulli (Lambertem

zcela úmyslně nezveřejňovanou) teorii rovnoběžek, v níž Lambert hledá důsledky rozvíjení hypotéz ostrého a tupého úhlu v tzv. Lambertově čtyřúhelníku a dospívá k některým výsledkům neeukleidovské geometrie.

Velkou pozornost věnoval Lambert tvorbě map. Z celé řady kartografických zobrazení navržených a vypracovaných Lambertem nejvýrazněji charakterizují jeho kartografickou tvorbu tyto tři druhy zobrazení: azimutální zobrazení zachovávající poměr obsahů, konformní kuželové zobrazení, válcové zobrazení zachovávající poměr obsahů. Některá Lambertova kartografická zobrazení si zachovávají důležité postavení při tvorbě map různých speciálních určení i dnes. Dodnes se ve školních zeměpisných atlasech užívá Lambertovo válcové promítání.

Zdroj

Životopis Johanna Heinricha Lamberta. URL:

<http://ekronika.olportal.cz/Screens/Default.aspx>. [Citováno 12. 11. 2011.]

Bureš, J. Johann Heinrich Lambert. 2002. [Online.] URL:

<http://www.converter.cz/fyzici/lambert.htm>. [Citováno 12. 11. 2011.]